

KAZVİNÎ, Hüseyin b. İbrâhim

Tabâtabâî gelmektedir. İran'a giden bir İngiliz heyetinin başkanı Sir John Malcolm, Kazvînî'yi ülkenin yaşayan dört gözde âliminden biri olarak saymaktadır (Ali Devvânî, s. 300). Eserlerinden esas ilgi alanının fıkıh olduğu anlaşılmalıdır. Birlikte Kazvînî'nin şiirleri, fetvaları, vazaları ve kerametleri çok yönlü kişiliğini yansıtmaktadır. Kazvînî'deki kabri ziyaret-gâhtr.

Eserleri. 1. *ed-Dürrü's-semîn fi'r-re-sâ'ili'l-erba'în*. Altın eşya kullanmanın, ipek veya tavşan kürkünden mâmul başlık takmanın, gayri müslim kadınlarla evlenmenin, vakıf mülklerin satımının, torunların mirasının hükmü gibi konuları kapsayan kırk risâleden ibaret bir mecmuadır. Bunlar arasında özellikle, Şii ulemâsınca XII. (XVIII.) yüzyılın müceddidi kabul edilen ve Ca'ferî Usûlî mektebini hâkim kılan müctehid Muhammed Bâkir el-Bihbehânî'nin nikâh konusundaki bir görüşüne reddiye olarak kaleme aldığı *Risâle fi hükmi nikâhi's-şâgîre li-ğarâzi mahremiyyeti ümmihâ* adlı risâle de yer almaktadır. Ayrıca zamanın tartışmalı konularından biri olan cuma namazı yerine vakit namazı kılınmasının cevazına dair *İzâhu'l-meħacce fi hilli'z-zuhr yevme'l-cum'a bi'l-hücce* isimli risâle de zikre değer olanlardır. Bu risâlelerden bazılarının müstakil nüshaları da mevcuttur. 2. *Mustaḫṣa'l-ictihâd fi şerhi Zaḥireti'l-me'âd ve'l-İrşâd*. İbnü'l-Mutahhar el-Hillî'nin *İrşâdu'l-ezhân*'ına Muhammed Bâkir es-Sebzevârî'nin yaptığı *Zaḥireti'l-me'âd* adlı şerhin ferhidir. 3. *Me'âricü'l-aḥkâm fi şerhi Mesâliki'l-efhâm ve Şerâ'i'i'l-İslâm*. Muhakkık el-Hillî'nin *Şerâ'i'u'l-İslâm*'ı ile Şehîd-i Sâni'nin buna yaptığı *Mesâlikü'l-efhâm* adlı şerhin on iki büyük ciltlik bir şerhi olup 1193 (1779) yılında tamamlanmıştır. Aralarında Muhammed b. Ali el-Erdebilî'nin *Câmi'u'r-ruvât*'ının muhtasarının da bulunduğu çeşitli konuları kapsayan "Mukaddimât"ı bulunmaktadır. 4. *Berâhinü's-sedâd fi şerhi'l-İrşâd*. Fıkıha dairdir. 5. *el-Mecmû'u'r-râ'ik fi'l-âvâ'idî's-şevârîk*. Fıkıha ilişkin bir eser olup 1176'da (1762) kaleme alınmıştır. 6. *el-Mu'âmelât*. Damân, havale vb. konuları kapsar. 7. *Menâsikü'l-ḥac*. 8. *Su'âl ve cevâb*. 9. *Kitâbü'l-Ahlâk*. İlk 1973 yılında olmak üzere çeşitli baskıları yapılmıştır (bu eserlerinin son dördü Farsça'dır). 10. *Nazmü'l-burhân fi simti'l-îmân*. İmâmîyye kelâmı ve akaidine dair en güzel eserlerden olup yine Kazvînî tarafın-

dan büyük oranda Nasîrüddîn-i Tûsî'nin *Tecridü'l-kelâm*'ından istifadeyle yapılmış *Taḥşîlü'l-ikân fi şerhi Nazmi'l-burhân* adlı iki ciltlik bir şerhi vardır. 11. *Tezkireti'l-ukûl*. Usûlü'd-dînle ilgili olup 1142 (1729) yılında tamamlanmıştır. 12. *el-Le'âli's-semîne ve'd-derâri'r-rezîne*. Biyografi kitabıdır. Kazvînî'nin bunlardan başka Arapça ve Farsça divanları da vardır (bu eserlerin yazma nüshaları için bk. Brockelmann, II, 581; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer'â*, I, 373; III, 81; IV, 40; VIII, 52; XII, 244-245; XVIII, 258-259; XX, 55; XXI, 178-180, 203; XXII, 260-261; XXIV, 200-201; Hossein Modarressi Tabâtabâ'î, s. 67, 71; Seyyid Ahmed el-Hüseynî, I, 458; V, 134-135; DMT, VI, 353).

BİBLİYOGRAFYA :

Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât*, II, 365-367; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edebe*, IV, 449-450; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 581; Muhammed Ali Habîbâbâdî, *Mekârimü'l-âşâr*, İsfahan 1377, II, 339-341; Abbas el-Kummî, *Fevâ'idü'r-Razaviyye*, Tahrân 1327 hş./1948, I, 128; Ali Devvânî, *Vaḥîd-i Bihbehânî*, Tahrân 1362 hş./1983, s. 161-162, 300; A'yânü's-Şi'a, V, 414-415; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ teşâni'fi's-Şi'a*, Beyrut 1403/1983, I, 180, 373; II, 498; III, 81; IV, 40; VIII, 52, 64; XI, 139, 170; XII, 244-245; XIV, 108; XVIII, 258-259; XX, 55, 192; XXI, 13, 178-180, 203; XXII, 260-261; XXIII, 244; XXIV, 39, 200-201, 301; a.m.f., *Ṭabaḳâtü a'lâmî's-Şi'a*, Meşhed 1404, II/1, s. 373-375; Kays Âli Kays, *el-İrâniyyûn*, III, 571-579; Hossein Modarressi Tabâtabâ'î, *An Introduction to Shi'i Law*, London 1984, s. 67, 71, 82, 128, 130, 141, 142, 175, 189, 194; Abdünnebî el-Kazvînî, *Temîmü Emeli'l-âmil* (nşr. Seyyid Ahmed el-Hüseynî), Kum 1407, s. 130-132; Seyyid Ahmed el-Hüseynî, *et-Türâşü'l-Arabî fi hizâneti maḥtûṭati Mektebeti Âyetillâhi'l-uzmâ el-Mar'aşi en-Necfi*, Kum 1414, I, 458; V, 134-135; Muhammed Hüseyin Rûhânî, "Taḥşîlü'l-ikân fi şerhi Nazmi'l-burhân", *DMT*, IV, 161; Şehîdî Sâlihî, "Hüseynî Kazvînî", a.e., VI, 352-353.

HAMİD ALGAR

KAZVİNÎ, Mîr Yahyâ

(میر یحیی القزوینی)

Mîr Yahyâ b. Abdillatif
Hüseynî el-Kazvînî
(ö. 962/1555)

İrânî tarihçi.

885 (1481) yılında Kazvîn'de doğdu. Kazvînli bir seyyid ailesine mensuptur. Eserlerinden iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılan Kazvînî daha çok tarihçi olarak şöret kazandı. Himayesine girdiği Safevî Hükümdarı Şah I. Tahmasb kendisine Yahyâ-yı Ma'sûm unvanını verdi. Fakat

onu çekemeyenler Sünnî olduğunu söyleyerek şaha şikâyet ettiler. O sırada Azerbaycan sınırında bulunan Tahmasb, Kazvînî ve ailesinin yakalanıp İsfahan'da hapsedilmesini emretti (960/1553). Azerbaycan'da bunu duyan oğlu Alâüddeve babasına kaçması için haber gönderdi; ancak kaçamayacak kadar yaşlı olan Kazvînî İsfahan'a götürüldü ve orada vefat etti.

Kazvînî'nin *Lübbü't-tevâriḥ* adlı eseri dört bölümden meydana gelir. Birinci bölüm Hz. Peygamber ve on iki imama, ikinci bölüm İslâm öncesi İran şahlarına, üçüncü bölüm İslâm dönemi hükümdarlarına, dördüncü bölüm de Safevîler devrine ayrılmıştır. İkinci bölüm Pîşdâdîler, Keyânîler, beylikler (mülükü't-tavâif) ve Sâsânîler; üçüncü bölüm Hulefâ-yi Râşîdîn, Emevîler, Abbâsîler, Tâhirîler, Saffârîler, Sâmânîler, Gaznelîler, Gürîler, Büveyhîler, Selçuklular, Hârizmşahlr, Atabegler, Batı ve İran İsmâîlîleri, Karahıtaylar, Cengiz'den Ebû Said Mirza Bahadır Han'a kadar Moğollar, Moğollar ve Timurlular dönemi arasındaki beylikler, Timurlular, Akkoyunlular ve Karakoyunlular, Mâverâünnehir ve Horasan Özbekleri; dördüncü bölüm müellifin dönemine kadarki Safevî tarihini içerir. Müellif kitabının sonunda, Safevî dönemini anlatan daha ayrıntılı bir eser yazmayı düşündüğünü kaydetmekteyse de bunun yazılıp yazılmadığı belli değildir. Çok sayıda yazma nüshası bulunan *Lübbü't-tevâriḥ*'in önce bazı parçaları yayımlanmış (Storey, I/1, s. 111-113), (*Asiatische Museum*, Petersburg 1846, s. 670-676; *Mélanges asiatique*, Petersburg 1852, I, 3-4), tamamı Seyyid Celâleddîn-i Tahrânî tarafından neşredildikten sonra (Tahrân 1314 hş./1935) yeni bir basımı da yapılmıştır (Tahrân 1363 hş./1984). Eseri 1621 yılında Pietro Della Valle İtalyanca'ya, 1690'da Gilberto Gaulanino ve Antonio Gollando Latince'ye çevirmiş, ikinci çeviri iki defa basılmıştır (Paris 1690; Halle 1783).

BİBLİYOGRAFYA :

Emin-i Ahmed-i Râzî, *Heft İklîm* (nşr. Cevâd Fâzîl), Tahrân, ts., III, 176-177; Abül-Fazl Allâmî, *The Ā-in-i Akbarî* (trc. H. Blochmann), Delhi 1989, I, 496; Al-Badâonî, *Muntakhabu-t-tavâriḥ* (trc. ve nşr. S. W. Haig), Delhi 1986, III, 148-150; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1547; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, I, 104-105; Storey, *Persian Literature*, I/1, s. 111-113; Neffîsî, *Târîḥ-i Nazm u Neşr*, I, 354; Hânâbâ, *Fihrist*, IV, 4364; H. M. Elliot, *History of India* (ed. J. Dowson), Lahore 1976, IV, 293-297; Ahmed Gülçîn-i Meânî, *Târîḥ-i Tezkirehâ-yi Fârsî*, Tahrân 1350, II, 388-389; Safâ, *Edebiyyât*, V/3, s. 1634-1639.

RIZA KURTULUŞ